

Esiselvitys kv-kalahankkeesta

Hankennumero: 309277

Hanketta on rahoittanut:

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Keski-Pohjanmaan kalatalouskeskus

Elina Pusaa

Sisällysluettelo

1. Johdanto

1.1 Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet

1.2 Hankkeen taustaselvitykset

2. Esiselvityshankkeen varsinainen sisältö

2.1 Aikataulu ja hankkeen toimenpiteet

2.2 Opintomatka 14.10.-18.10.2024

2.3 Kysely kaupallisille kalastajille

3. Esiselvityksen johtopäätökset

3.1 Johtopäätökset opintomatkasta

3.2 Johtopäätöksen kaupallisten kalastajien kyselystä

4. Hankesuunnitelma toteutushankkeelle

1. Johdanto

Hankkeessa selvitetään Perämeren rannikkoalueen kansainvälisestä yhteistyöhankkeesta kiinnostuneet tahot ja laaditaan hankesuunnitelma varsinaista hanketta varten.

Hanketta on haettu Perämeren rannikon Kalaleaderiltä, jonka toiminnalla kehitetään alueen kalataloutta toimijalähtöisesti. Perämeren rannikon alue on yksi kymmenestä Suomessa toimivasta Kalaleader alueesta. Alueelle on laadittu yhteistyössä kalatalouden toimijoiden kanssa Kalaleader-strategia, jonka pohjalta kehittämishankkeita rahoitetaan. Toiminnan tarkoituksena on kehittää ja vahvistaa toiminta-alueensa elinkeinokalataloutta. Kalaleaderin toiminta-alue kattaa Perämeren rannikon Tornioista Kokkolaan.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on myöntänyt hanketukea Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta, Perämeren rannikon Kalaleaderin jaoston käsiteltävä asian.

1.1 Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet

Hankkeen tarkoitus on hankepäättöksen mukaisesti Perämeren rannikkoalueen kansainvälisestä yhteistyöhankkeesta kiinnostuneet tahot ja laaditaan hankesuunnitelma varsinaista hanketta varten.

Esiselvityshankkeen tarkoitus on yleensä tutkia ja arvioida, onko tietyllä hankkeella tai toiminnalla järkeä ja toteutettavuutta ennen varsinaisen hankkeen käynnistämistä. Tavoitteena voi olla esimerkiksi tiedonkeruu, niiden analysointi, sekä esimerkiksi tutkia vaihtoehtoja ja selvittää mahdollisia haasteita ja resursseja.

Lisäksi tyypillisesti esiselvityksessä pyritään tekemään päätöksiä siitä, kannattaako varsinaista toteutushanketta ylipäättään edistää vai kannattaako alkuperäistä ideaa vielä muokata vai hylätä idea kokonaan. Esiselvitys siis tyypillisesti toimii hankkeen pohjatyönä.

Myös tässä hankkeessa esiselvityksen tarkoitus on samanlainen, vaikka ennalta tahtotila varsinaiselle toteutushankkeelle onkin korkea.

1.2 Hankkeen taustaselvitykset

Hankkeen taustaselvityksiä tehtiin hakijan eli Rieska-Leader ry:n sekä kalataloustoimijoiden välisellä vuoropuhelulla.

Rieska-Leader ry:n kokemus kansainvälisestä Leader-toiminnasta sekä voimakas tahtotila käynnistää kalatalouteen liittyvä kansainvälinen hanke ovat olleet esiselvityshanketta käynnistämässä. Kalataloustoimijoiden mukaan kutsuminen keskusteluun sai aikaan yhteisen tahtotilan hakea tätä esiselvityshanketta, jossa selvitettäisiin, onko varsinaiselle toteutushankkeelle potentiaalisia ja sitoutumishaluisia yhteistyötahoja.

Alkuperäisinä esiselvityshankkeen teemoina tunnistettiin suunnitteluvaiheessa kalan ja sen sivutuotteiden jatkojalostus, kalastusmatkailu, kalastustavat, kalanmyynti, kalan jakelu sekä Latvian esiin nostamat teemat, jotka korostavat kahden maan kalastajien eroja.

2. Esiselvityshankkeen varsinainen sisältö ja pääasialliset toiminnot

Esiselvityshankkeen puitteissa tehtiin opintomatka Latviaan, jossa ensisijaisesti tutustuttiin paikalliseen ammattikalastuksen kulttuuriin, työtapoihin sekä kalastajiin.

Lisäksi on tarkoitus tehdä kysely Perämeren alueen kaupallisille kalastajille, jossa pyritään selvittämään tahtotilaa yhteistyöhön toteutushankkeessa.

Esiselvityksestä laaditaan myös varsinainen esiselvitys asiakirjana, josta selviää hankkeen toteutus, sen johtopäätökset sekä mahdollisesti haettavan toteutushankkeen teemat ja suunnitelma.

2.1 Aikataulu ja hankkeen toimenpiteet

Hanketta on haettu syksyllä 2024, ja hankkeen toteutusaika on 11.9.2024 - 30.4.2025. Opintomatka Latviaan järjestettiin 14.10.-18.10.2024. Kysely Perämeren kaupallisille kalastajille oli avoinna 5.1.2025 saakka, ja esiselvitys valmistui tammikuussa 2025.

2.2 Opintomatka 14.10.-18.10.2024

Maanantaina 14.10.

Opintomatka käynnistyi junalla ja lentokoneella matkustaen Riikaan, josta matkustettiin 70 km majapaikkaan B&B Kalndaqiin.

Tiistaina 15.10.

B&B Kalndaki majapaikkamme sijaitsi keskellä metsää, ja siellä oli myös kotieläinpihalla strutseja, vuohi, ankoja, hanhia, pupuja, kanoja ja muita eläimiä. B&B Kalndakissa on mahdollista muun muassa majoittua, ostaa aamupalaa ja saunoa. Lähellä sijaitsee myös laskettelu- ja hiihtokeskus.

Talon isäntä oli pajunpunontamestari, ja perhe kasvatti itse koripajua pieniin ja suuriin pajutöihin. Perhe tuotti itse omenoita, marjoja, vihanneksia, kasviksia ja kananmunia sekä valmisti niistä tuotteita.

Vierailimme myös Lapmezciemsin museossa, joka sijaitsi viiden kylän muodostaman kunnan kapealla kannaksella. Alueelta on tehty todella vanhoja meripihka- ja saviesinelöydöksiä. Neuvostoliiton aikana alueella on toiminut Selgan kalastuskolhoosi eli oma laivasto. Tällä hetkellä museossa oli esillä myös suomalaisten jääkärien historia ja lähellä sijaitsi myös muistomerkki.

Museo on uusittu hiljattain Leader-rahoituksella, ja samassa rakennuksessa toimii myös kirjasto ja turisti-info.

Museon jälkeen vierailimme Gaiki-talossa, joka on vanhaan kalastajaperheen taloon tehty kylätalo tai kylien talo. Jurciemi-yhteisö vastaa talon kunnostuksesta ja toiminnasta.

Seuraavana vierailukohteena oli Reinis B, jossa harjoitetaan kalanjalostusta – lähinnä savustusta. Tutustuimme tuotantotiloihin ja kala-aiheiseen ohjelmapalvelutarjontaan.

Seuraavaksi vierailimme Kanieris-järvellä ja Kemerin kansallispuistossa, jossa sijaitsee myös Latvian *metsähallituksen* ylläpitämä venevuokraamo ja kalastuslupien myyntipiste matkailijoille. Lisäksi Ragaciemsin kalatorilla -jossa sijaitsee paikallisten tuotteiden kauppa Skudras – sekä Ragaciems Sedumsissa meren rannalla, jossa sijaitsee vanhoja verkkovajvoja, joita nykyään vuokrataan virkistyskäyttöön.

Keskiviikko 16.10.

Päivän ohjelmana oli kalastajien kanssa merellä käynti. Suoritettiin yhdessä pyydysten kokeminen ja laihaksi saaliiksi saatiin kampeloita, ahven ja ankerias. Paikallisesti venelaituria, rannan ruoppausta ja maisemalaituria oli rahoitettu Leader-rahoituksella.

Tapasimme myös kalastajien yhdistyksen edustajia. Yhdistyksessä on 60 jäsentä, joista 35 kaupallisia kalastajia, ja loput kalastavat omaan käyttöönsä. Saimme kuulla, että Latviassa on kaikkiaan noin 120 kaupallista kalastajaa. Maassa on alueellisesti ja paikallisesti erilaisia rajoituksia, kuten verkkokalastuskielto lohen kutuajan vuoksi Riianlahdella sekä 60 hylkeen pyyntikiintiö. Keskustelussa tuli ilmi, että Riianlahti jäätyy *ehkä* kerran kymmenessä vuodessa, ja se aiheuttaa hyljetilanteeseen haasteita. Tilanne on haasteellinen myös siksi, että hyljetilastot kertovat ristiriitaisia tietoja. Kalastajat arvioivat, että pelkästään Riianlahdella elää noin 50 000 hyljettä, ja valtiolla on asiasta tilastojen valossa hyvin erilainen käsitys.

Keskustelussa tuotiin esiin, että Suomessa on kehitetty hylkeen kestäviä pyydyksiä ja hälyttimiä. Latviassa on toteutettu kaksi saman teemaista pilottiprojektia äänipelotteista,

mutta ne eivät ole toimineet. Hylkeet ovat näihin ääniin tottuneet nopeasti. Nyt on käynnissä hylkeenkestävien pyydysten kehittäminen, ja sen puitteissa mahdollista yhteistyön mahdollisuutta Suomen ja Latvian välillä on tunnustettavissa.

Kalastustavoista löydettiin useita eroavaisuuksia, kuten se että Latviassa ei saa käyttää verkonvetokonetta. Kalojen käsittelyyn ei Latvian kalastajilla ole omia koneita. Suurin osa pienestä kalasta tehdään jauhoksi. Isot kalat myydään suoraan ravintoloihin, ja paljon myös suoramyytinä esimerkiksi toreilla – kala on savustettuna suosituinta. Lohta saa kalastaa vain 100 metriä rannasta, ja hylkeitä on tuolla alueella runsaasti. Lohen osuus koko vuosittaisesta saaliista on kaikkienensa vain noin 5 %. Monet on lopettaneet lohen kalastuksen, koska kampela on tärkeä saalis, ja sitä ei hylkeetkään saa pyydettyä.

Vierailimme myös Enguren kunnassa, ja kuulumme että Enguren satamaan on vireillä isoja kehittämissuunnitelmia, ja lisäksi Maize un Maksla, Kukul-leipomossa sekä Diplomatz – myymälässä, jonka kalanjalostustehtaassa on valmistettu kalaa vuodesta 1907. Päivän viimeisenä kohteena oli Dieninas-matkailu- ja ohjelmapalveluyritys, joka harjoittaa myös kalanjalostusta, ohjelmapalveluita ja ravintolapalveluita.

Torstai 17.10.

Siirryimme päivän aluksi majapaikasta Jurmalaan, jossa vierailimme ensin Kemerin historiallisessa puistossa, joka on myös kansallispuisto. Vierailimme myös Lielupen satamassa sekä Jurmalan ulkoilmamuseossa.

Ulkoilmamuseossa paikallinen kalastaja esitteli perinteistä kilohailin savustusmenetelmää, jossa perkaamattomat kilohailit pujotettiin päästään tikkuihin tai nauloihiin ja ripustettiin puiseen *savustustaloon* roikkumaan. Tiilistä tehdyssä tulipesässä poltettiin leppäklapeja ja lämpötilaa säädeltiin puilla ja luukkujen avaamisella. Museoalueella oli esillä myös vanhaa ja uudempaa historiaa kalastuksesta, kalastajien asumisesta ja kolhoosiajasta.

Päivä päättyi jokiristeilyyn, kivitaiteilijan tapaamiseen sekä majoittumiseen Jurmala Spa – hotelliin.

Perjantai 18.10.

Matkustimme takaisin Suomeen.

2.3 Kysely kaupallisille kalastajille

Kysely toteutettiin verkko- ja puhelin kyselyinä.

Saatu tieto rekisteröidyistä kaupallisista kalastajista perustuu Keski-Pohjanmaan Kalatalouskeskuksen pyyntöön saada 1. ja 2.luokan kaupallisten kalastajien rekisteritiedot ”kalastuksen hankkeiden suunnitteluun merialueilla ja myös sisämaassa”. Pyyntö on esitetty hakemuksella ELY-keskukselle.

ELY-keskuksen päätöksessä todetaan, että:

”Tietoja saa käyttää ainoastaan hakemuksessa ilmoitettuun tarkoitukseen eikä niitä saa luovuttaa kolmannelle osapuolelle. Kalastuslain 93 §:ssä on säädetty kalataloushallinnon tietojärjestelmän käytöstä. Sen mukaan kaupallisista kalastajista pidettävän rekisterin tietoja voidaan käyttää viranomaisen suunnittelu-, valvonta- ja selvitystehtäviin. Laki yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta mahdollistaa tietojen luovutuksen myös kaupallisen kalastuksen rekistereistä. Luovutus on linjassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain sekä tietosuojalain kanssa.”

Tästä syystä kaupallisten kalastajien rekisteritietoa ei eritellä tässä esiselvityksessä tarkemmin.

Kyselyssä selvitettiin kalastajilta esiselvityshankkeen kannalta olennaisimmat tiedot eli kalastajan status kaupallisena kalastajana, kotipaikkakunta, pääasiallinen kalastusalue, kalastusaktiivisuus Perämeren alueella, pääasialliset kalalajit ja pyydykset sekä mielipide sekä tahtotila varsinaisen toteutushankkeen osalta.

3. Esiselvityksen johtopäätökset

Esiselvityksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että varsinaista toteutushanketta kannattaa hakea.

Tahtotila asioiden edistämiseksi, uuden oppimiseksi ja tiedonjakamiseksi on molemmissa maissa korkea.

Vaikka suomalaisten kalastajien vastaukset osoittivat, ettei prosentuaalisesti suuri joukko ole valmiita sitoutumaan hankkeeseen tässä vaiheessa edes ajatuksen tasolla – on mukana myös mittava joukko suomalaisia kalastajia, jotka voisivat jo näiden esiselvityksessä tuotettujen tietojen perusteella sitoutua maiden väliseen tietämyksen- ja osaamisen vaihto hankkeeseen. Latvialaiset kalastajat ovat hyvin halukkaita yhteistyöhön ja kertomansa mukaan ”kalastajien voimaannuttamiseen”.

3.1 Johtopäätökset opintomatkasta

Opintomatka oli kokonaisuutena hyvä. Opintomatka innosti sekä suomalaisia että latvialaisia ideoimaan toteutushankkeeseen tästä opintomatkasta puuttumaan jääneitä teemoja tai asioita. Opintomatka herätti hyvän yhteishengen ja halukkuuden yhteistyöhön, vaikka kalastajien parissa vietetty aika jäi tällä opintomatalla liian vähäiseksi, ja opintomatkan ajankohta oli suomalaisille kalastajille erittäin haasteellinen.

Erytystä huomiota kiinnitti latvialaisten kalastajien korkea ammattitilpeys kalastajan ammattista sekä korkealaatuinen ja vaikuttava tuotteistus palveluissa ja tuotteissa. Lisäksi latvialaisten vaalima kalastukseen ja kalastajiin liittyvä kulttuuriperinnön vaaliminen on hyvin arvostettu asia maassa, sen lisäksi että kalastaminen on vahva osa identiteettiä. Latvialaisten tahto yhteistyölle on vahva, ja kertomansa mukaan *”tulevat kilpailemaan siitä ketkä pääsevät Suomeen”*.

Kalastuspyydyksissä latvialaiset kalastajat ovat verrattain jopa huomattavasti jäljessä suomalaisia, ja se johtunee osittain myös siitä, että osa suomalaisten käyttämistä kalastusvälineistä tai kalastuskoneista on Latviassa tällä hetkellä kiellettyjä. Hylkeenkestävien pyydysten puute Latviassa on suuri ongelma, ja tilanne vaikuttaa kehittyvän jatkuvasti aina vain haasteellisemmaksi.

Suomalaisten laadukkaiden tuotteiden ja vahvan markkinapaikan saaneiden kalastusväline toimittajien vientimahdollisuuksia tunnistettiin laajasti, etenkin siksi että latvialaiset ovat tähän asti ostaneet etenkin pyydyksensä Venäjältä.

Kalastusmatkailun nykyiset käytännöt ja kehittämismahdollisuudet ovat molemmissa maissa alihyödynnettyjä, vaikka potentiaalia molemmissa maissa olisi runsaasti.

Suomen ja Latvian välillä vahva yhteistyön tekemisen paikka on siis etenkin kalastuspyydysten – ja koneiden tietämyksen vaihdossa, viennissä, kalastusmatkailun kehittämisessä sekä tuotteistamisen kokonaisuuksissa kalastuksessa ja sen tuotteissa.

Konkreettisia ideoita Suomessa toteutettavaksi - opintomatkan innoittamana:

- Perämeren alueelle oma kalastusmuseo, jossa olisi Perämeren alueen kalastusvälineistöä, historiaa ja nykypäivää.
- Perämeren kaupallisille kalastajien yhteistyön tunnuksiksi oma tunniste kuten logo, samoin kuin latvialaisella kalastusyhteisöllä.
Logoa voisi käyttää Perämeren kalastajien tuotteiden brändäyksessä, ja lisäksi kertoa tästä Perämeren rannikkokalastuksesta ja sen erityispiirteistä.
- Itämeri - päivänä tapahtuma Perämeren kalastajien toimesta.

3.2 Johtopäätöksen kaupallisten kalastajien kyselystä

Kysely osoitettiin Perämeren alueen rekisteröityneille kaupallisille kalastajille, joilla oli sähköposti tai puhelinnumero yhteystieto virallisessa rekisterissä. Vastauksia saatiin kaikkiaan 115, joka on erinomainen määrä.

Vastaajista 84 % kalastaa Perämeren alueella jatkuvasti, 8 % satunnaisesti ja 8 % harvemmin tai ei ollenkaan. Kyselyyn saadut vastaukset antavat erinomaisen otannan alueen kalastajien perustiedoista ja tahtotilasta varsinaiselle toteutushankkeelle.

Kyselyyn vastanneista 21 % on 1.luokan kaupallisia kalastajia ja 79 % on 2.luokan kaupallisia kalastajia.

Vastaajat ilmoittivat kotipaikkakunnakseen ja/tai kalastuskunnakseen Kälviä, Kalajoki, Lestijärvi, Kannus, Kokkola, Reisjärvi, Himanka, Oulu, Raahe, Pyhäjoki, Kemi, Tornio tai Simo.

Vastaajien pääasialliset kalastettavat kalalajit ovat siika, ahven, kuha, lahna, hauki, säynävä, norssi, made, taimen, muikku, lohi, made ja nahkiainen.

Vastaajien pääasialliset pyydykset ovat erilaiset verkot ja rysät sekä trooli. Muutamia mainintoja pyydysten osalta saivat myös erilaiset vapakalastusmenetelmät ja katiskat.

Kyselyssä selvitettiin myös vastaajien mielipidettä ja tahtotilaa varsinaisen toteutushankkeesta.

Varsinaisen toteutushankkeen toteutuksen kannalla vastaajista kahden eri kysymyksen perusteella oli 40 % ja loput 60 % suhtautuivat hankkeen toteutukseen kielteisesti. Suoraan kysymykseen ” Olen kiinnostunut osallistumaan varsinaiseen toteutushankkeeseen kalastajana?” vastasi myönteisesti 28% ja kielteisesti 72%.

4. Hankesuunnitelma toteutushankkeelle

Hankkeen nimi

Huomisen kalastaja - Suomen ja Latvian kalastajien yhteistyöhanke.

Hankkeen tausta ja tarve

Hankkeen taustaselvityksiä tehtiin hakijan eli Rieska-Leader ry:n sekä kalataloustoimijoiden välisellä vuoropuhelulla. Vuoropuhelun perusteella haettiin esiselvitys hanke ”Esiselvitys kv-kalahankkeesta” ja sen perusteella haetaan tätä toteutushanketta.

Hankkeen kohderyhmä ja hyödynsaajat

Hankkeen kohderyhmä on

- suomessa Perämeren alueen kaupalliset kalastajat, kymmenen (10) kalastajaa tai yritystä (nämä sitoutetaan hankkeeseen)
- latviassa kymmenen (10) kalastajaa tai yritystä (nämä sitoutetaan hankkeeseen)
- muut asiasta kiinnostuneet

Lisäksi hankkeessa on mukana alueiden kalatalousyhteisöt Suomessa ja Latviassa.

Hankkeen toteutus

- 1) Tuotetaan opintomatka Latviasta Suomeen, Oulun ja lin seudulle, jonka lisäksi opintomatkaan sisällytetään tutustuminen sisävesiammattikalastukseen.
- 2) Perustetaan kalastajien verkosto, jossa on hankkeeseen sitoutuneita kalastajia molemmista maista.
- 3) Hankkeessa käsiteltävät teemat ovat kalastuspyydysten – ja koneiden tietämyksen vaihdossa, viennissä, kalastusmatkailun kehittämisessä sekä tuotteistamisen kokonaisuuksissa kalastuksessa ja sen tuotteissa.

Hankkeen aikataulu

Hanketta haetaan kolmeksi vuodeksi, ajalle 1.6.2025 – 31.5.2028.

Hankkeelle haetaan hankevetäjä ja nimetään ohjausryhmä.

Hankkeen tavoitteet ja tulosodotukset

- 1) Suomalaisen ja latvialaisen ammattikalastuksen kehittäminen, opintomatkan, verkostotyön ja viestinnän eri keinoin.
- 2) Ammattikalastajien verkostoituminen kansainvälisesti.
- 3) Kalastuspyydysten – ja koneiden tietämyksen vaihto Suomen ja Latvian välillä.
- 4) Kalastusvälineidän viennin edistäminen Suomesta Latviaan.
- 5) Kalastusmatkailun kehittäminen kansainvälisesti.
- 6) Suomalaisten kalastustuotteiden (kala, oheistoiminnot, kalastusmatkailu) tuotteistamisen kehittäminen.

Kuvia opintomatkalta Latviasta

